

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

หัวข้อ หลักประชาธิปไตย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของ
รัฐตามหลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย

นายชวลิต รำจวนจร

รหัส 570208

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม

หลักสูตร “ หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย ” รุ่นที่ 2

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

ในบทความนี้ผู้เขียนได้เสนอข้อมูล เนื้อหาและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐตามหลักการมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จึงหวังว่าบทความนี้จะเป็นประโยชน์และให้แง่คิดในอีกมุมมองหนึ่งที่สามารถเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักประชาธิปไตยต่อไป

นายชวลิต ราชวนจร

อัยการอาวุโส

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทนำ	1
หลักนิติรัฐ	2
หลักการพื้นฐานที่เกี่ยวกับการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	4
ประเภทของการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	5
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐตามรัฐธรรมนูญ	8
บทสรุป	10
เอกสารอ้างอิง	11

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ตามหลักประชาธิปไตย

นายชวลิต รุ่งจวนจร

อัยการอาวุโส

บทนำ

นับจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เป็นฉบับแรกให้แก่ประชาชนในปีพ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐธรรมนูญมีหลักการไม่สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจทางการเมือง ซึ่งหมายความว่าอำนาจการปกครองนั้นไม่ได้อยู่ในมือของประชาชนอย่างแท้จริง แต่ตกอยู่ในมือของกลุ่มข้าราชการประจำ และกลุ่มผู้ปกครองระดับสูง จนมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยึดตามแนวทางและแก้ไขจุดอ่อนปรับปรุงมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้(วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรีth.wikipedia.org/.../รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550) เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ดังนี้ คือ คุ้มครอง ส่งเสริม ขยายสิทธิ และเสรีภาพ ของประชาชน ลดการผูกขาดอำนาจรัฐ และเพิ่มอำนาจประชาชน การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรม และจริยธรรม ทำให้องค์กรตรวจสอบมีความอิสระ เข้มแข็ง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและตระหนักในอำนาจ สิทธิหน้าที่ของตนเองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (สำนักบริหารงานบริหารงานสนับสนุนอัยการสูงสุด.http:// www.ogad.ago.go.th.) ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้ ในหมวด 3 ส่วนที่ 2 มาตรา 28 วรรค 1 "บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน" หมวด 4 มาตรา 70 "บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้"

มาตรา 71 "บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติ และปฏิบัติตามกฎหมาย" หมวด 5 ส่วนที่ 5 มาตรา 81 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมดังต่อไปนี้ วรรค 2 "ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องรวดเร็วเป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย" และส่วนที่ 10 มาตรา 87 วรรค 3 "ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบ

อื่น"ในหมวด 7 มาตรา 163 วรรค 1 "ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญนี้"

ซึ่งจะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ที่ต้องการให้อำนาจการปกครองอยู่ในมือของประชาชนอย่างแท้จริง มิได้ตกอยู่ในมือของกลุ่มผู้ปกครองหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งจากสถานการณ์การเมือง การปกครองในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าประชาชนทั้งภาครัฐ เอกชน ประชากรทุกภาคส่วน มีความตื่นตัวในเรื่องการบริหาร การเมือง การปกครอง และร่วมมือรณรงค์ในการที่จะสร้างความตระหนักและปลูกฝังจิตสำนึกในสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และคุณธรรม จริยธรรมแก่ตนเอง รัฐสร้างความโปร่งใสในการบริหารโดยผ่านสื่อต่างๆ ทุกรูปแบบ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนได้รับรู้ และเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม ให้สมดังเจตนารมณ์ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง.

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายจะพบว่ามีหลักการที่สำคัญ 2 หลักการ กล่าวคือ หลักประชาธิปไตย และหลักนิติรัฐเป็นหลักที่มีความเกี่ยวพันซึ่งกัน หลักนิติรัฐก็เป็นหลักที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อหลักประชาธิปไตย แต่หากจะกล่าวถึงประเด็น เรื่องการควบคุมและตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐนั้น หลักการที่เป็นบทบาทสำคัญคือ**หลักนิติรัฐ** การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยึดหลัก **การปกครองประเทศโดยกฎหมาย** หรือเรียกว่า **หลักนิติรัฐ**

หลักนิติรัฐ

(หลักนิติรัฐ. lawpcru2012.blogspot.com)

หลักนิติรัฐ คือ การปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งกฎหมายที่นำมาใช้นั้นจะต้องมาจากประชาชน ไม่ใช่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง **หลักนิติรัฐ** มีหลักการดังนี้คือ

1. รัฐและฝ่ายปกครองต้องใช้กฎหมายที่ประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนบัญญัติเป็นหลักในการปกครอง
2. การดำเนินกิจการใดๆก็ตามของรัฐและฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินไปตามกฎหมายให้อำนาจไว้และต้องเป็นไปตามหลักแห่งความยุติธรรม
3. รัฐและฝ่ายปกครองจะกระทำการใดๆนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้
4. การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องตรวจสอบและควบคุมได้

อย่างไรก็ดีหลักการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นของประเทศใดก็ตามต่างก็ยึดหลักสำคัญ

3 ประการที่เหมือนกันดังต่อไปนี้คือ

1. การบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจ

เนื่องจากหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชนทุกคนต่างก็มีความเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน ดังนั้นการที่คนผู้หนึ่งผู้ใดหรือกลุ่มคนหนึ่งกลุ่มคนใดจะมีอำนาจในการปกครองประเทศได้นั้นจะต้องได้รับมอบอำนาจจากประชาชนส่วนใหญ่

ฉะนั้นรัฐธรรมนูญจะต้องบัญญัติเรื่องของอำนาจที่จะนำมาใช้ในการปกครองประเทศคือ บัญญัติถึงที่มาและการใช้อำนาจเป็นสำคัญ

2. การบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่

หลังจากมีการบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับการที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้มอบอำนาจให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือกลุ่มคนหนึ่งกลุ่มคนใดซึ่งเราเรียกว่า ตัวแทน นั้นรัฐธรรมนูญจะต้องบัญญัติต่อไปอีกในเรื่องหน้าที่ของตัวแทน อาทิเช่น ตัวแทนจะสามารถใช้อำนาจตามหน้าที่ได้อย่างไร ด้วยวิธีการใด ต้องผ่านองค์กรใดบ้าง รวมทั้งบัญญัติถึงขอบเขตของการใช้อำนาจตามหน้าที่ว่ามีมากน้อยเพียงใด

3. การบัญญัติถึงการควบคุมการใช้อำนาจ

เมื่อประชาชนได้มอบอำนาจให้แก่ตัวแทนเพื่อนำไปใช้ในการปกครองประเทศ รวมทั้งมีการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจตามหน้าที่แล้วการควบคุมที่จะไม่ให้ตัวแทนของประชาชนนั้นใช้อำนาจเกินขอบเขต รัฐธรรมนูญจึงต้องบัญญัติถึงการควบคุมการใช้อำนาจของตัวแทนไว้ เนื่องจากการใช้อำนาจโดยทั่วจะเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่ใช้ดุลพินิจหรือความเห็นชอบของผู้ใช้อำนาจหรือตัวแทนซึ่งดุลพินิจและความเห็นนั้นย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้ใช้อำนาจใช้อำนาจในทางมิชอบ จนทำให้ประชาชนเดือดร้อน รัฐธรรมนูญจึงต้องบัญญัติถึงการควบคุมการใช้อำนาจของตัวแทนไว้

จากหลักการสำคัญ 3 ประการของระบอบประชาธิปไตยซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นซึ่งพิจารณาได้ว่าบัญญัติไว้เพื่อใช้การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะไม่ให้ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหง ถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกละเมิดจากการใช้อำนาจของผู้ปกครองโดยขาดความเป็นธรรม โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของตัวแทนไว้อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมตรงตามหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือหลักนิติรัฐ.

หลักการพื้นฐานที่เกี่ยวกับการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

(การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ. www.pub-law.net)

หลักใหญ่ที่เป็นหลักการพื้นฐานหลักนิติรัฐที่เกี่ยวกับเรื่องการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในที่นี้สามารถแบ่งหลักย่อยได้ 3 หลักย่อย ดังนี้

1.1 หลักการแบ่งแยกอำนาจ กล่าวคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ มีการถ่วงดุลกันโดยหลักการต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ อาจแยกพิจารณาในแง่ของความแตกต่างตามอำนาจหน้าที่ของรัฐ ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งแยกองค์กรตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน หรือเรียกกันว่า “การแบ่งแยกอำนาจตามภารกิจ” และ “การแบ่งแยกอำนาจในแง่ของตัวบุคคล” ทั้งนี้ เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง

1.2 หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ กล่าวคือ หลักในเรื่องนี้ การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองจะต้องผูกพันต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกโดยองค์กรนิติบัญญัติที่เป็นองค์กรที่มาจากตัวแทนของประชาชน ซึ่งอาจแยกพิจารณาความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครองได้ดังนี้

- **หลักความผูกพันหรือชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง** ซึ่งแบ่งเป็นหลักย่อยได้ 2 หลัก คือ หลักความมาก่อนของกฎหมาย และ หลักเงื่อนไขของกฎหมาย

- **หลักความผูกพันหรือชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ** กล่าวคือรูปแบบของการใช้กฎหมายตามหลักความเสมอภาคในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามหลักความเสมอภาค มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่าง กล่าวคือ ฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ให้เป็นไปตามองค์ประกอบและผลของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ

2. ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

3. ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่อง ใดๆ ทั้งสิ้น

1.3 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน สิทธิทั้งสองดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐจึงต้องให้ความเคารพต่อขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักในทางประชาธิปไตยได้จึงจะสามารถกระทำได้ เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความรับรองคุ้มครอง

ประเภทของการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

(กฎหมายมหาชน.การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ <http://www.thethailaw.com/law>)

สามารถแบ่งประเภทของการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

2.1 การควบคุมและตรวจสอบภายในองค์กร

2.2 การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก

2.1 การควบคุมและตรวจสอบภายในองค์กร

เป็นการใช้อำนาจทางการบริหารและการปกครองในระดับต่าง ๆ เป็น การใช้อำนาจทางการปกครองในรูปแบบของการกระจายอำนาจและการบริหารเป็นสำคัญ เมื่อกฎหมาย มอบหมายและให้อำนาจไว้แก่ผู้ปกครอง รวมทั้งกำหนดวิธีการควบคุมการใช้อำนาจดังกล่าวไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจและหน้าที่โดยมิชอบ หรือขาดความยุติธรรมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน หรือแม้กระทั่งผล ของการใช้อำนาจและหน้าที่ของผู้ปกครองนั้นไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย วิธีการควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายในองค์กรของฝ่ายบริหารดังกล่าวนี้มีอยู่ 2 วิธีนั้นคือ

2.1.1 การร้องทุกข์ ประชาชนอาจจะใช้วิธีการ ควบคุมการใช้อำนาจโดยวิธีการ "ร้องทุกข์" เป็น

กระบวนการทางกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐ และของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งผู้ปกครองหรือผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารนั้นใช้อำนาจและหน้าที่ในทางที่ไม่ชอบ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและความไม่เป็นธรรม วิธีการร้องทุกข์นี้ทำได้โดยการร้องเรียนไปยังผู้ที่มีอำนาจเหนือ กว่าหรือที่เรียกว่าเป็นผู้บังคับบัญชาในลำดับที่เหนือกว่าขึ้นไป ซึ่งจุดประสงค์ของการร้องทุกข์นั้น เพื่อให้มีการยกเลิก เพิกถอน หรือมีการเปลี่ยนแปลงคำสั่ง ที่หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ออกไว้โดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบนั้น

2.1.2 การอุทธรณ์ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์นั้น จะมีลักษณะใกล้เคียงกันมากต่างกันแต่ว่าการอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยโดยทั่วไปนั้นจะมีระยะ เวลาที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งหากประชาชนเห็นว่าการดำเนินการของ เจ้าพนักงานของรัฐไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบ ประชาชนผู้นั้นสามารถดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

2.2 การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก

การตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายนอกฝ่ายบริหารมี 3 วิธีที่สำคัญคือ

1. การควบคุมการใช้ อำนาจโดยทางการเมือง
2. การควบคุมการใช้ อำนาจโดยองค์กรพิเศษ
3. การควบคุมการใช้ อำนาจโดยศาลปกครอง

1. การควบคุมการใช้ อำนาจโดยทางการเมือง เป็นอำนาจที่ใช้ในการบริหารและปกครองประเทศ เพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ก็เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ อำนาจ โดยขาดการควบคุมและตรวจสอบ ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการแบ่งแยกอำนาจในการบริหารและปกครองประเทศออกเป็น 3 อำนาจ นั่นคือ

- 1.1 อำนาจนิติบัญญัติ
- 1.2 อำนาจบริหาร
- 1.3 อำนาจตุลาการ

2. การควบคุมการใช้ อำนาจโดยองค์กรพิเศษ จากแนวความคิดที่ว่า รัฐสภาเป็นองค์กรที่มาจากกรเลือกสรรของประชาชนและเป็นองค์กรที่ใช้ อำนาจแทนประชาชน ดังนั้นรัฐสภาจึงควรที่จะมีหน้าที่ในการดูแลความทุกข์สุขของประชาชนที่เป็นผู้เลือกสรรตนเข้ามาด้วย

ดังนั้นในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2550 จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาองค์กรหนึ่ง คือ "ผู้ตรวจการแผ่นดิน" โดยผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ

1) พิจารณาและสอบ สวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้

1.1 การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

1.2 การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียน หรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

1.3 การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

1.4 กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ จัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภานอกจากนี้ไม่เพียง แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันดังกล่าวจะบัญญัติถึงผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อใช้ในการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐ ของหน่วยงานของรัฐและของเจ้าหน้าที่ของ รัฐให้เกิดความเป็นธรรมประชาชนแล้ว รัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยองค์กรพิเศษคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ซึ่งดำเนินการได้เป็นพิเศษอีก 4 วิธี ซึ่งได้แก่

- 1) การสอบสวนในเรื่องการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการร่ำรวยโดยผิดปกติ
- 2) การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- 3) การถอดถอนออกจากตำแหน่งข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง
- 4) การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งวิธีการทั้งสี่วิธีดังกล่าวข้างต้น เป็น

วิธีการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยมิชอบของข้าราชการและนักการเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการควบคุมการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจในการ ปกครอง และบริหารประเทศตามกฎหมายอีกทางหนึ่งด้วย

3. การควบคุมการใช้อำนาจโดยศาล ศาลเป็นผู้ที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยทำหน้าที่ในการใช้กฎหมายให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติที่บัญญัติ กฎหมายตามเจตนารมณ์ของประชาชน ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้ศาลมีทั้งหมด 4 ศาลโดยแต่ละศาลนั้นจะทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน

1. ศาลรัฐธรรมนูญ
2. ศาลปกครอง
3. ศาลยุติธรรม
4. ศาลทหาร

3.1 ศาลรัฐธรรมนูญ

มีอำนาจและหน้าที่สำคัญดังนี้คือ

1. วินิจฉัยประเด็นว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ
2. วินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่ศาล ตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป
3. วินิจฉัยเรื่องการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และรัฐมนตรี
4. วินิจฉัยเกี่ยวกับมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง ที่ขัดหรือแย้งกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ฯลฯ

โดยทั้งนี้ในการปฏิบัติ หน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือเรียกบุคคล ใดบุคคลหนึ่งมาให้ถ้อยคำตลอดจนขอให้ศาลอื่น ๆ พนักงานสอบสวนหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ และคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นที่เด็ดขาด และมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี

ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ

3.2 ศาลปกครอง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 223 “ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น”

ปัจจุบันศาลปกครองมี 2 ชั้น คือ ศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด ซึ่งต่อไปอาจจะมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้

3.3 ศาลยุติธรรม

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2550) มาตรา 218 บัญญัติว่า "ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่ คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น" หมายความว่ากรณีพิพาททั้งปวงที่ไม่ได้ขึ้นกับศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองหรือศาลทหาร ต้องใช้ศาลยุติธรรมในการพิจารณาคดี กล่าวคือกรณีพิพาททุกกรณีใช้ศาลยุติธรรมในการพิจารณากรณีพิพาท ยกเว้นกรณีพิพาทที่กฎหมายบัญญัติให้ขึ้นศาลอื่น

3.4 ศาลทหาร

ศาลทหารถือว่าเป็นศาลพิเศษที่ใช้พิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารเป็นสำคัญ ดังที่บัญญัติในมาตรา 228 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติว่า "ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร และคดีอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ..."

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ฉบับที่จัดทำใหม่นี้มีสาระสำคัญโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางทุกขั้นตอน การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศ การดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ การทำนุบำรุงรักษาศาสนา การเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ตามมาตราต่างๆที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐโดยประชาชนมีส่วนร่วมซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบทบาท สิทธิหน้าที่ตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.

2550 ตามมาตราต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ พอดีจะจำแนกตามรูปแบบหลักการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

1. การรับทราบข้อมูลข่าวสาร ในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อประชาชนในการที่ประชาชนจะต้องรับรู้ ปฏิบัติร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย เช่น ข่าวสารด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นโยบาย กฎหมายใหม่ต่างๆ ใน “ มาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ใช้บังคับมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งประชาชนใช้สิทธิขอทราบข้อมูลข่าวสารทางหน่วยงานของรัฐเข้มข้นขึ้น บังคับให้หน่วยงานของรัฐแจ้งข้อมูลของราชการ ทั้งโดยการลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา และข้อมูลที่ต้องเตรียมไว้ให้ประชาชนตรวจสอบ และแม้มีใช้ทั้งสองกรณีดังกล่าว ประชาชนก็ยังมีสิทธิขอรับทราบข้อมูลข่าวสารอื่น ซึ่งหน่วยงานของรัฐต้องจัดหาให้ภายในเวลาอันสมควร เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลจะกระทำมิได้เพราะจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ หรือจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ หรือเป็นข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอื่นๆได้ตามมาตรา 14 มาตรา 15 หรือข้อมูลที่กระทบถึงประโยชน์ได้เสียของผู้อื่นตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัตินี้

2. การแสดงความคิดเห็น ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญ หรือการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก ประชาชนสามารถเรียกร้องให้รัฐรับฟังเสียงของประชาชน เช่น การทำประชามติ และการทำประชาพิจารณ์ ก่อนที่จะตรากฎหมาย หรือดำเนินการสำคัญๆในโครงการนั้นๆ เป็นการแสดงออกของประชาชนในการเฝ้าดูตรวจสอบและควบคุมการทำงานของตัวแทนของประชาชน เช่น ในมาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว มาตรา 57 วรรค 2 การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ ตามมาตรา 67 วรรค 2 บัญญัติว่า “การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน...” บทบัญญัติในมาตรา 67 วรรค 2 นี้บังคับว่า หากรัฐจะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง รัฐจะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน ในการนี้ รัฐต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนแก่ประชาชนด้วย เพื่อให้

ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง แต่หากรัฐปกปิดข้อมูลหรือให้ข้อมูลไม่ถูกต้องครบถ้วน ประชาชนย่อมมีสิทธิปฏิเสธโครงการหรือกิจกรรมนั้นของรัฐได้ หรือขอใช้สิทธิทางศาลขอให้สั่งยกเลิกเพิกถอนโครงการนั้นได้ ดังเช่นโครงการป้องกันน้ำท่วม ซึ่งรัฐจะต้องใช้เงินลงทุนถึง 3.5 แสนล้านบาทของรัฐบาลที่ผ่านมา แต่ถูกศาลปกครองสั่งระงับไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 67 นี้ครบถ้วน

3. การเสนอแนะ ประชาชนสามารถเสนอแนะนโยบาย ร่างกฎหมาย รวมทั้งมาตรการใหม่ๆ เองได้ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบได้ในทุกระดับ เป็นการทดแทนการทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชน เช่น มาตรา 87 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

4. การเรียกคืนอำนาจ เป็นการควบคุมการใช้อำนาจของผู้แทนของประชาชนในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนประชาชน โดยการถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่ง หากปรากฏว่า ผู้แทนของประชาชนใช้อำนาจ มิได้เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้อง กลับเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยทุจริตหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ประชาชนสามารถเข้าชื่อถอดถอนเพื่อเรียกคืนอำนาจได้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญนั้นจะเห็นได้ว่ามาตราต่างๆ ที่เกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจการปกครองของรัฐนั้น เป็นไปตามหลักนิติรัฐสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ การควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจในทุกระดับอย่างเป็นกระบวนการ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมโดยยึดหลักของกฎหมายสูงสุดและกลไกทางสังคมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในการบริหารประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือทางผู้แทนของประชาชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง

บทสรุป

ในบทเฉพาะกาล มาตรา 303 ได้บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คุ่มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบทบัญญัติมาตราต่างๆ ให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา 1 ปีหรือบางกรณีกำหนด 2 ปี (ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว) จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจการปกครองตนเอง และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น อย่างไรก็ตามประชาชน องค์กรต่างๆ ภาคีรัฐ เอกชนต้องตระหนักสำนึกการมีส่วนร่วมมีความรับผิดชอบ รับผิดชอบและปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของตนเองโดยยึดตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมมาก่อนสังคมและประเทศชาติก็จะสามารถดำรงอยู่ได้.

นอกจากรัฐบาลยังไม่ได้จัดทำกฎหมายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ครบถ้วน ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 303 แล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ยังมีบทบัญญัติ

รับรองการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกหลายเรื่อง ซึ่งจะต้องมีพระราชบัญญัติออกมารองรับให้มีผลในทางปฏิบัติ แต่ก็ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆออกมา ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ทั้งด้านประชาชนผู้ใช้สิทธิเสรีภาพและเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องปฏิบัติตามการสนองความต้องการของประชาชน เช่น มาตรา 63 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายบัญญัติ” ซึ่งที่ผ่านมามีการชุมนุมเรียกร้องของประชาชนทั้งเรื่องเศรษฐกิจและการเมือง แต่ยังไม่มียกกฎหมายควบคุมการชุมนุม เจ้าหน้าที่จึงนำกฎหมายอื่นมาปรับใช้บังคับกับการชุมนุม เป็นการส่อเสียงที่จะต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น ทั้งประชาชนก็ถูกลิดรอนสิทธิโดยเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมการชุมนุม การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธจึงไม่ประสบผลสำเร็จและไม่ปลอดภัยสมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารัฐบาลจะออกกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการชุมนุมมาใช้บังคับในโอกาสต่อไป ซึ่งจะทำให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้องแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายมหาชน.การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.thethailaw.com/law>

การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก www.pub-law.net

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2557. เข้าถึงได้จาก th.wikipedia.org/.../

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 .สำนักบริหารงานบริหารงานสนับสนุนอัยการสูงสุด สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2557. เข้าถึงได้จาก.[http:// www.ogad.ago.go.th](http://www.ogad.ago.go.th).

หลักนิติรัฐ. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557. เข้าถึงได้จาก.lawpcru2012.blogspot.com